

2011WMC06 bijlage

**RAPPORTAGE RESTAURATIE
PYRAMIDE VAN AUSTERLITZ:**

UITVOERING EN AFRONDING 2007-2011

1. Inleiding

Provinciale Staten hebben in 2007 aan de Stichting Pyramide van Austerlitz een financiële bijdrage van € 1.273.300,- toegekend voor een aantal maatregelen gericht op het afronden van de restauratie van de Pyramide. Na de eerdere restauratie van 2001-2003 was geconstateerd dat de gerestaureerde hellingen van de Pyramide op enkele plaatsen verzakkingen vertoonden ten gevolge van krimp van de graszoden en de eroderende werking van regenwater. Uitgangspunt bij het besluit van Provinciale Staten in 2007 was de positie van de Pyramide als “levend monument” en de gewenste publieksontsluiting van het monument in de historische context van ‘De Franse Tijd’. Bovendien werd in het besluit van Provinciale Staten in 2007 om de restauratie van de Pyramide af te ronden het onderhoud en beheer van de Pyramide op lange termijn meegenomen.

In deze notitie wordt verantwoording afgelegd over de inzet van de provinciale middelen uit 2007. Geconcludeerd kan worden dat de restauratie en herinrichting naar behoren en binnen het budget worden uitgevoerd. Inmiddels blijkt de Pyramide een grote publiekstrekker te zijn. In een deze zomer uitgevoerd onderzoek naar de ‘merkenkracht’ van de culturele sector in de provincie Utrecht is de Pyramide van Austerlitz op de vierde plaats geëindigd in de top 50 van cultuurmerken die door de respondenten spontaan werden genoemd.

2. Uitvoering en afronding restauratie 2007-2011

Na toekenning van de subsidie in 2007 is in opdracht van de Stichting de restauratie gestart van de Pyramide van Austerlitz. De verantwoordelijkheid voor de restauratie en het beheer en onderhoud van de Pyramide berust bij de Stichting. De Provincie heeft de heer ing. H.K.M. Lugtmeijer, oud-directeur/rentmeester van de Stichting Het Utrechts Landschap, aangesteld als projectleider voor dit restauratieproject.

Gedurende de restauratie is de commissie WMC meerdere malen op de hoogte gesteld van de voortgang. In augustus 2009 heeft de commissie kennisgenomen van het Plan van Aanpak “Beheer en toekomst Pyramide van Austerlitz” dat in opdracht van de Stichting is opgesteld door Landschap Erfgoed Utrecht.

De herstelwerkzaamheden betreffen het consolideren van de eerder gedane restauratie van 2003, aangevuld met het aanbrengen van verbeteringen ten behoeve van de publieksontsluiting. De aanvankelijke begroting was globaal. Eind 2010 zijn de herstelwerkzaamheden nagenoeg afgerond. De restauratie betreft de volgende onderdelen:

a. renoveren van het informatiecentrum

Het koetshuis, gelegen aan de provinciale weg en naast de uitspanning, is geheel gerenoveerd. Bovendien is de directe omgeving opgeknapt en de toegankelijkheid is verbeterd. Middels een zichtas is een fysieke relatie gecreëerd tussen de Pyramide en het informatiecentrum.

In het koetshuis is het informatiecentrum ondergebracht met een ontvangstruimte voor groepen, en beperkte mogelijkheid voor exposities. Sinds de opening van het informatiecentrum en de Pyramide op 19 juni 2008 heeft het informatiecentrum 100.000 bezoekers verwelkomd. De Pyramide was, voor zover mogelijk, ook tijdens de restauratiewerkzaamheden geopend. Het informatiecentrum moet uitgroeien tot een attractie over ‘De Franse Tijd’ en de

ontstaansgeschiedenis van de Pyramide voor passanten, groepen en scholen. Een groep gidsen (vrijwilligers) verzorgt op aanvraag rondleidingen voor scholen (zowel schoolreisjes als educatief) en groepen. De gidsen krijgen hier een opleiding voor. Door RTV Utrecht is een aflevering van de serie 'Het verleden van Utrecht' gewijd aan de Pyramide en 'De Franse Tijd' die wordt vertoond in het informatiecentrum. Gesteld kan worden dat het in 2007 beoogde effect om de negatieve beeldvorming van de Pyramide te doorbreken is bereikt.

Behalve het informatiecentrum zelf, is ook de directe omgeving van het informatiecentrum opgeknapt. Het plein voor het informatiecentrum ('Marmontplein') is autovrij gemaakt en qua inrichting uitnodigend naar bezoekers van de Pyramide en/of uitspanning. Vooral de noodzakelijke aanpassing van de terreinentree vanaf de provinciale weg (N224) en het parkeerterrein was groter dan verwacht. In 2006 was de situatie ter plaatse zo, dat er vanaf de provinciale weg twee toegangen waren tot het terrein. De infrastructuur en de routing op het (parkeer)terrein is verbeterd teneinde het terrein voor het informatiecentrum autovrij te maken en daarmee veilig voor bezoekers. Op stapel staat nog het realiseren van een aanpassing van de weg en de fietsoversteek in voorjaar 2011 door de afdeling Wegen. De kosten hiervoor drukken niet op het restauratiebudget, maar zijn opgenomen in het herprofileringvoorstel voor de N224.

b. het herstel hellingen en aanpassen terrein

Het herstel van de hellingen is in 2007-2008 gefaseerd uitgevoerd. De hellingen zijn opnieuw onder profiel gebracht in een hoek van 45 graden en voorzien van een profilering in trapvorm. Deze verfraaiing is authentiek en geeft het monument een bijzondere uitstraling. Vervolgens is het geheel ingezaaid met gras of bekleed met graszoden. Deze vegetatie moet alles op zijn plaats houden, maar is ook gevoelig voor vraat, muizen en emelten, maar ook voor droogte, natheid, hitte, koude, sneeuw en ijzel. Intensieve begeleiding en observaties gedurende de restauratieperiode hebben geleerd dat niet alle hellingen even goed in vorm blijven. Met name de noordhelling heeft extra ondersteuning nodig om de profilering op haar plek te houden. Voorts is er een waterput geslagen en een beregeningsinstallatie aangelegd. Op het terrein om de Pyramide heen is de situatie van 1804 weer leesbaar gemaakt door middel van een gracht en brede zandcirkel met een meidoornhaag als afbakening.

c. het herstel van trap en bordes en het aanpassen aan veiligheidseisen

De tijdens de eerste restauratie geplaatste betonnen trap is als gevolg van bewegingen vanuit de Pyramide gebroken en daarmee onbruikbaar geworden. Trap, bordes en toren zijn weer in een goede staat gebracht, waardoor bezoekers de Pyramide veilig kunnen bestijgen. De stevig gefundeerde stalen (cortenstaal) trap met middengeleiding leidt naar een stevig gefundeerd stalen bordes, voorzien van informatiepanelen. Hiermee heeft de Pyramide weer een scherp omljnd trapprofiel dat (in verband met het onderhoud) bestand is tegen betreding. Nu bezoekers de Pyramide veilig kunnen bestijgen is het bij de subsidietoekenning beoogde effect van publieksontsluiting bereikt. De trap kan echter in de wintermaanden door ijsvorming of sneeuw gevaarlijk worden. Dit vraagt adequate besluitvorming over openstelling en maatregelen door de Stichting en de vrijwilligers.

d. het rechtzetten en funderen van toren

De top van de Pyramide wordt gesierd door een gemetselde obelisk (uit 1897). De obelisk, zo'n twee meter diep ingegraven in de top van de Pyramide, staat scheef. Bij het, met de modernste technieken inmeten van de Pyramide ten behoeve van de restauratie van de hellingen, kwam aan het licht dat de obelisk instabiel was. De instabiliteit is waarschijnlijk toegenomen omdat de fysische toestand van het aardwerk is veranderd door de restauratie van de Pyramide en het kaalmaken van de omgeving. Op grond van de metingen is in de laatste fase van de restauratie

besloten om de obelisk alsnog te voorzien van een palenfundering tot op het oorspronkelijke maaiveld. Om werkruimte te maken is onder het bordes de top van de Pyramide weggegraven. Afrondend herstel van de top van de Pyramide met aarde en gras zal in het vroege voorjaar van 2011 plaatsvinden. Het materiaal waarmee dat zal gebeuren is deze zomer in speciale matten ingezaaid. Dankzij de nieuwe fundering staat de obelisk nu weer stabiel; de scheefstand is bewust gehandhaafd vanwege de historisch gegroeide situatie. In 2010 is er een bliksemafleidingsinstallatie aangebracht.

Laatste herstelwerkzaamheden (voorjaar 2011)

De herstelwerkzaamheden van de Pyramide zijn nagenoeg afgerond. De laatste herstelwerkzaamheden betreffen de bovenste 7 treden van de Pyramide, direct onder het bordes. Zoals hierboven beschreven onder onderdeel d, bij het rechtzetten en funderen van de toren, zal de top in het voorjaar van 2011 worden aangevuld met aarde en gras.

Financieel overzicht restauratiesubsidie (peildatum 1 oktober 2010)

De middelen worden besteed conform de doelstelling. In onderstaand overzicht zijn de aanvankelijke geraamde kosten afgezet tegen de bijgestelde eindraming van de Stichting. Van het toegekende subsidiebedrag van € 1.073.300 is nog een bedrag resterend van € 89.534 ten behoeve van de restauratie. Dit betreft uitsluitend de feitelijke bevoorschotting, welke dus voor € 89.218,- achterloopt. De verantwoording en vaststelling van de subsidie vindt plaats binnen een half jaar na de laatste werkzaamheden. De eindverantwoording zal door de Stichting Pyramide van Austerlitz (aan wie de provincie Utrecht de subsidie heeft toegekend) gebeuren. Dan zal ook het resterende bedrag worden verrekend.

<i>Onderdelen</i>	<i>Begroot</i>	<i>Realisatie</i>
a. renoveren van het informatiecentrum	€ 357.000	€ 431.858
b. herstel hellingen en aanpassen terrein	€ 291.550	€ 299.714
c. herstel trap en bordes en veiligheidsaanpassingen	€ 238.000	€ 229.692
d. rechtzetten en funderen van toren	€ 119.000	€ 111.720
e. ontwerpkosten*	€ 29.750	
f. onvoorzien	€ 38.000	
totaal	€ 1.073.300	€ 1.072.984

* In de oorspronkelijk opzet was een post opgenomen voor ontwerpkosten (€ 23.750) opgenomen. De ontwerpkosten zijn echter opgenomen in de begeleidingskosten voor de verschillende onderdelen (zie a t/m d).

Instandhoudings/calamiteitenfonds

Naast het beschikbaar stellen van middelen ten behoeve van de restauratie is er in 2007 een instandhoudings/calamiteitenfonds ingesteld voor calamiteiten die het aardwerk betreffen. Hiervoor is € 200.000,- van het subsidiebedrag gereserveerd ter overbrugging van een periode van 5 jaar. De middelen voor de oprichting van het instandhoudings/calamiteitenfonds heeft de provincie voorsnog onder zich gehouden. De Stichting Pyramide van Austerlitz kan de provincie verzoeken middelen uit het fonds ter beschikking te stellen indien zich bijzondere omstandigheden of calamiteiten voordoen (de Pyramide is immers een 'levend monument'), die niet uit de exploitatie kunnen worden betaald. Het instandhoudings/calamiteitenfonds is nadrukkelijk niet bedoeld om het reguliere beheer en onderhoud te financieren.

De Stichting heeft in 2009 een beroep gedaan op het instandhoudings/calamiteitenfonds om het verder verzakken van de noordhelling te voorkomen. Nadat in de zomer van 2008 het herstel van de hellingen was afgerond, bleek in 2009 de noordhelling opnieuw te verzakken. Hierop is

noordhelling op 1/3 en 2/3 hoogte voorzien van een palenscherm om erger te voorkomen. Het instandhoudings/calamiteitenfonds bedraagt na deze interventie nog € 166.911.

Vervolgacties

Na afronding van de restauratie is geconstateerd dat er nog wensen zijn voor aanvullende inrichtingsmaatregelen waar de Stichting vooralsnog geen dekking voor heeft. Het betreft werkzaamheden die gericht zijn op een optimale toegankelijkheid van Pyramide en omgeving:

- In de praktijk gaan bezoekers op de onderste rand van de Pyramide zitten en lopen. Daarvan heeft het basement zodanig te lijden, dat versterken noodzakelijk is. Bovendien raakt de aarden opgang naar de trap, mede afhankelijk van de weersomstandigheden, op termijn volstrekt uitgesleten en verzwakt, waardoor het basement wordt aangetast. De opgang moet voorzien worden van stalen treden (net als de trap zelf).
- Wens is om de toegang tot het Pyramideterrein te voorzien van een deugdelijke omheining (versterken van de meidoornhaag danwel het plaatsen van een hekwerk rondom), enerzijds om vandalisme en ongeoorloofde (nachtelijke) toegang en vernieling van het wachthuisje te verhinderen en anderzijds om de toegangscontrole te verbeteren.
- De omgeving en de entree van het informatiecentrum en de route van informatiecentrum naar de Pyramide kunnen nog verder worden opgeknapt en 'aangekleed' om het geheel uitnodigender te maken.

De hiermee gepaarde investeringskosten worden geschat op:

- basement en opgang naar trap	€ 42.000
- hekwerk en wachthuisje/kassahuis	€ 30.000
- omgeving en entree informatiecentrum Pyramide	€ 25.000
	€ 97.000

De Stichting heeft de verantwoordelijkheid om naar financieringsmogelijkheden te zoeken voor deze maatregelen.

3. Beheer en onderhoud

Eén van de beoogde effecten bij de subsidietoekenning in 2007 was dat het reguliere onderhoud en beheer van het terrein zou zijn gegarandeerd. Het beheer en onderhoud van de Pyramide, alsmede het ontwikkelen van een activiteitenprogramma rondom het thema 'De Franse Tijd', is vanaf voorjaar 2010 ondergebracht bij Landschap Erfgoed Utrecht.

Ten behoeve van het structurele beheer van het aarden monument en omgeving en het informatie/informatiecentrum en omgeving is door de provincie voor de jaren 2009 tot en met 2012 een onderhouds- en exploitatiesubsidie toegekend van € 35.000 jaarlijks. Landschap Erfgoed Utrecht voert de regietaken uit voor het beheer en onderhoud in opdracht van de Stichting aan zowel aan het aarden monument, de gebouwen als de omgeving via de "trial and error" methode. Met deze werkwijze wordt voorkomen dat er na afronding van de restauratie meteen achterstallig onderhoud ontstaat. Tevens wordt ervaring opgedaan met het beheer. Zo heeft de ervaring van de afgelopen jaren uitgewezen dat de grasbekleding van de hellingen het jaar rond aandacht behoeft. De verschillende ligging op de zon vraagt voor elke helling een specifieke aanpak. De bekleding van de Pyramide moet de seizoenen doorstaan (koud-warm-nat-droog). Zo krijgt de noordhelling nooit zon, terwijl de zuidhelling verdroogt. Dat betekent per helling specifieke grassoorten, maaibeheer, beregeningssysteem, herstelwerkzaamheden, bemesting en 4 verschillende beheerplannen. (Gemiddeld moet de gehele Pyramide 18 maal gemaaid worden: twee man één dag per keer.) Daarnaast is er speciale aandacht nodig voor ziektes en plagen van muizen en emelten etc. Het inregelen en beheren van de

beregeningsinstallatie vraagt veel ervaring en inzicht wat en hoeveel en wanneer moet gebeuren. Verkeerd of te laat handelen kan desastreuze gevolgen hebben voor de grasmat.

Voor het jaarlijks beheer en onderhoud wordt een meerjarenbeheerplan opgesteld voor de periode 2010 tot 2020. Het gaat om het beheer en onderhoud van het aarden monument, de gebouwen, de omgeving en het toezicht. De commissie WMC is hierover geïnformeerd op 31 augustus 2009.

4. Exploitatie Pyramide en ontwikkeling thema ‘De Franse Tijd’

De Stichting Pyramide van Austerlitz heeft in het voorjaar van 2010 Landschap Erfgoed Utrecht gevraagd om voorstellen te doen voor de concrete ambities met het thema ‘De Franse Tijd’ voor de periode na 2010, waarbij de Pyramide dient als icoon en boegbeeld. Landschap Erfgoed Utrecht heeft de opdracht aangenomen en geeft leiding en levert inhoudelijke kennis en kunde voor de ontwikkeling van het thema ‘De Franse Tijd’ en de ontwikkeling van de Pyramide als toeristisch/recreatief startpunt en historisch/ natuurdecor voor (sociaal-) culturele manifestaties.

Activiteitenprogramma

Het eerste activiteitenprogramma is december 2010 gereed en omvat elementen als:

- vrijwilligersbeleid.
- een communicatiestrategie en de in te zetten communicatiemiddelen, waaronder een website.
- een breed en afwisselend educatief programma over ‘De Franse Tijd’ en de plek daarin van het informatiecentrum en de (vrijwillige) gidsen. Inmiddels is er in samenwerking met de werkgroep Educatie van de Pyramide van Austerlitz een lesproject ontwikkeld rond de Pyramide en ‘De Franse Tijd’ in Utrecht voor groep 7 van het basisonderwijs. Dit lesproject wordt landelijk aangeboden aan basisscholen.
- de wenselijkheid van het oprichten van een wetenschappelijke commissie.
- de verbreding van de samenwerking naar andere regionale partijen, zoals musea en wetenschappelijke instituten, de rol en de mogelijkheden van commerciële partijen

Evenemententerrein

Rondom de Pyramide ligt een festivalterrein van ruim 1 hectare. Door de Commissie ‘De Franse Tijd’, bestaande uit vrijwilligers en een vertegenwoordiger van het restaurant/de speeltuin, worden ideeën ontwikkeld en voorstellen gedaan voor de invulling van ‘De Franse Tijd’ op de gehele locatie. De commissie voert de projecten uit binnen de met het bestuur afgesproken kaders. Evenementen in de afgelopen jaren zijn ondermeer het historische evenement ‘Les Manoeuvres d’Austerlitz’ in 2008 en 2009. De werkzaamheden van de Commissie worden professioneel ondersteund door Landschap Erfgoed Utrecht.